УДК 657:330.123.7

Славкова О.П.
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку
Сумського національного агарного університету

Журбенко Н.М.
старший викладач кафедри бухгалтерського обліку
Сумського національного агарного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЗА РАХУНОК ПОКРАЩАННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

THE IMPROVED PERFORMANCE OF THE ENTERPRISE BY IMPROVING ASSET ACCOUNTING

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено актуальним питанням обліку основних засобів та їх впливу на результати діяльності підприємств. Вивчено напрями впливу результатів покращання основних засобів на формування прибутку підприємства. Доведено, що в Україні ці питання є досить актуальними для роботи підприємств. Установлено, що існують проблеми в організації обліку, та наведено пропозиції щодо його вдосконалення за рахунок розробки окремих елементів облікової політики.

Ключові слова: основні засоби, облік основних засобів, результати діяльності підприємства, прибуток.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена актуальным вопросам учета основных средств и их влияния на результаты деятельности предприятий. Изучено направление влияния результатов улучшения основных средств на формирование прибыли предприятия. Доказано, что в Украине эти вопросы являются весьма актуальными для работы предприятий. Установлено, что существуют проблемы в организации учета, и приведены предложения по его совершенствованию за счет разработки отдельных элементов учетной политики.

Ключевые слова: основные средства, учет основных средств, результаты деятельности предприятия, прибыль.

ANNOTATION

This article is devoted to topical issues of accounting of fixed assets of their impact on enterprise activity. The article examined the influence of the direction of improving the results of the fixed assets on the formation of business profits. It is proved that these issues in Ukraine are highly relevant for businesses. It has been established that there are problems in the organization of accounting and presented suggestions for its improvement through the development of certain accounting policies.

Keywords: fixed assets, fixed assets accounting, performance of an enterprise, profit.

Постановка проблеми. Ефективність роботи підприємств безпосередньо пов'язана з функціонуванням, наявністю та рухом основних засобів, Це передусім пояснюється потребами адміністративного персоналу в неупередженій інформації щодо основних засобів, яка необхідна для розробки стратегії розвитку підприємств, служить підґрунтям для отримання кредитних ресурсів, вкладенням інвестицій. Відповідно від того, наскільки ефективно використовуються основні засоби, ступені їх фізичного та морального зносу, залежать результати діяльності підприємства.

В останні роки це одне з основних питань подальшого економічного розвитку підприємств, що пов'язано з тим, що стан основних засобів на окремих вітчизняних підприємствах на сьогодні є незадовільним. Оновлення матеріально-технічної бази здійснюється повільними темпами через недостатність коштів на впровадження нових технологій. Фінансові труднощі, що стоять перед керівництвом підприємств, зумовлюють недостатнє виділення фінансових ресурсів на оновлення основних засобів.

Важливою в цьому аспекті є існуюча на підприємстві система обліку основних засобів, яка повинна повною мірою задовольнити інформаційні потреби управлінського персоналу. Сьогодення характеризується постійними змінами в законодавчих і нормативно-правових актах України, що визначають засади формування інформації щодо обліку основних засобів. Таке становище веде до різних трактувань норм та методології обліку і тому потребує систематизації та узагальнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних основ та методичних підходів до вищезазначених проблем зробили провідні вчені-економісти: Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Кірейцев Г.Г., Мосаковський В.Б., Огійчук М.Ф., Соколов Я.В., Пасько О.В., Пушкар В.В., Сопко Л.К., Сук Л.С. та ін. Однак питання впливу обліку основних засобів на результати діяльності підприємств та його особливостей потребують поглибленого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попередні дослідження хоча й розглядали дану проблему, але не повною мірою враховували вплив обліку основних засобів на формування прибутку підприємств. Важливість, актуальність та розробка рекомендацій і пропозицій, які б сприяли отриманню додаткового прибутку підприємствами з урахуванням специфіки перехідного періоду, і зумовили вибір теми дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій з організації обліку основних засобів та виявленні шляхів їх подальшого вдосконалення для забезпечення ефективного функціонування підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні засоби постійно функціонують у виробничих та невиробничих сферах різних підприємств, у зв'язку з чим виникає постійне питання щодо участи основних засобів у формуванні прибутку підприємства. Останнім часом існує низка проблем, які негативно впливають на процес управління результатами діяльності підприємства, знижуючи ефективність використання основних засобів.

Передусім звернімо увагу на визначення терміну «основні засоби». В економічній літературі існує багато його пояснень. Покропивний С. визначає основні засоби як засоби праці, які мають вартість, функціонують у виробництві тривалий час у своїй незмінній споживчій формі, а їх вартість переноситься конкретною працею на вартість продукції, що виробляється (на виконані роботи або послуги), частинами в міру зношення [1].

У Податковому кодексі України існує інше визначення основних засобів: основні засоби – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (окрім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6 000 грн., невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6 000 грн. і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [2].

Гречко С.М., Бабяк Н.Д. звертають увагу на особливості визнання об'єкту основних засобів активом, тобто коли існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з використанням цього об'єкта в господарській діяльності [3].

На думку Бабича В., основні засоби підприємства – це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним та моральним зносом [4].

Дослідження показало, що поняття «основні засоби» та «основні фонди» практично тотожні (обидві категорії є вартісними, їх натурально-речові носії ті ж самі, роль у виробничому процесі однакова). Для визначення поняття основних засобів принципово важливим є спосіб перенесення вартості на новостворений продукт, тривалість періоду використання у виробничому процесі та можливість збереження при цьому своєї натуральної форми. Водночас уважаємо, що в сучасних економічних умовах ринкових відносин в Україні, які базуються на різноманітті форм власності, поняття «основні фонди» є тотожним до поняття «основні засоби», так само як і поняття «народні фонди», оскільки функції, що вони їх виконують, однакові, мета діяльності (тобто прибуток) також.

Для встановлення єдиної оцінки основних засобів періодично проводять їх переоцінку, під якою розуміють зміну вартості основних засобів із метою приведення їх у відповідність із сучасними умовами відтворення. Основними завданнями переоцінки є усунення змішаної оцінки основних засобів за цінами різних років, установлення цін, що відповідають суспільно необхідним затратам праці на виробництво основних засобів, визначення фактичного зносу засобів праці [5].

Аналіз наявної кількості і стану основних засобів, а також методології обліку на підприємствах дає можливість розраховувати техніко-економічні показники та визначати шляхи підвищення ефективності їхнього використання, будувати прогнози впливу стану основних засобів та їх обліку на фінансовий результат та розраховувати необхідність залучення коштів для придбання нових основних засобів у зв'язку з фізичним і моральним зношенням наявних. Також необхідно звернути увагу на те, що ефективне використання основних засобів зумовлює збільшення обсягів виробництва та отримуваних прибутків.

На основі даних статистичного обліку основних засобів, який здійснюється за допомогою форми 11-ОЗ «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію (знос)», що затверджена Наказом Держкомстату від 03.12.2003 № 431 [6], проаналізуємо наявність основних засобів на підприємствах. Ця форма статистичної звітності щорічно надається підприємствами всіх форм власності і видів діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Вартість основних засобів у 2000–2014 рр. в Україні

Найменування показника	Роки				2014 р. до 2000р. (+/-)
	2000	2005	2010	2014	
первісна (переоцінена) вартість (у фактичних цінах на кінець року, млн. грн.)	828822	1276201	6648861	13752117	12923295
залишкова вартість (у фактичних цінах на кінець року, млн. грн.)	466448	661565	1731296	2274922	1808474
Ступінь зносу, %	43,7	49,0	74,9	83,5	39,8

Джерело: розраховано автором на основі [7]

Таблиця 2

Субрахунки для аналізу основних засобів

Найменування рахунку	23 рахунок	91 рахунок	92 рахунок	93 рахунок
Найменування субрахунків	234 – технічне обслуговування	914	924	934
	235 – поточний ремонт	915	925	935
	236 – капітальний ремонт	916	925	936
	237 гарантійний ремонт	917	927	937

Джерело: власна розробка

Аналіз наявності та руху основних засобів показує, що за період із 2000 до 2014 р. змінилася вартість основних засобів, а саме на 1 292 395,00 млн. грн. Негативна тенденція спостерігається стосовно ступеню зносу основних засобів який збільшився з 43,7% у 2000 р. до 83,5% у 2014 р.

Ефективність функціонування кожного виробничого підприємства значною мірою залежить від обґрунтованої побудови облікової політики підприємства, яке формує підприємству вигоди, які були отримані від використання об'єктів основних засобів. Організація обліку основних засобів повинна бути цілісною, єдиною системою взаємопов'язаних, взаємоузгоджених способів і методів обліку, які охоплюють увесь комплекс облікових процедур із виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації, тому основними шляхами її вдосконалення визначені такі [8]:

– вибір оптимальної за складом та обсягом облікової інформації, яка забезпечить реалізацію завдань, поставлених перед обліком основних засобів;

– розробка та запровадження вдосконалених форм носіїв облікової інформації, найбільш адаптованих до структури, змісту та характеру інформації;

– розробка та запровадження раціональних схем документообігу, що дадуть змогу з найменшими затратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів забезпечити своєчасне виконання поставлених завдань;

– розробка та запровадження раціональної технології вирішення облікових завдань, що забезпечить злагоджене функціонування облікового механізму.

До утримання основних засобів передусім належать ремонти та технічне обслуговування основних засобів.

Із метою аналізу даних щодо обслуговування основних засобів ми пропонуємо субрахунки, які можна використовувати для аналізу основних засобів (табл. 2).

Важливим, із нашої точки зору, є термін перебування основних засобів на ремонті, тому що це безпосередньо впливає на ефективність функціонування основних засобів.

Визначення цього терміну дасть змогу оцінити ефективність основних засобів та прийняти управлінське рішення щодо необхідності їх подальшого використання.

Враховуючи те, що приблизно 75% підприємств використовують для роботи комп'ютерну техніку, впровадження даних змін можливе та дасть змогу отримувати необхідну інформацію в інтерактивному режимі.

Використання комп'ютерної техніки з відповідним налаштуванням дає змогу не тільки оперативно отримувати інформацію про рух, наявність та знос основних засобів, а й оцінити показники ефективності їх використання, до яких можна віднести: фондоємність, фондовіддача, рентабельність, інтегральні показники.

Висновки. Правильний облік основних засобів дасть змогу не тільки сформувати інформаційну базу щодо наявності та руху основних засобів, а й впливати на формування ефективного механізму їх використання. Подальші наші дослідження ми будимо направляти на оцінку впливу формування політики на показники ефективності діяльності підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Економіка підприємства : [підручник для студ. екон. вузів і фак.] : у 2-х т. / Ред. С.Ф. Покропивний ; Київ. екон. ун-т. – К. : Хвиля-Прес, 1995. – Т. 1. ; [Б. м.] : [б. в.], 1995. – 393 с.
2. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – №№ 13–17. – Ст. 112 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.
3. Гречко С.М. Особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування / С.М. Гречко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2011. – № 3(21). – Ч. 2. – С. 23–31.
4. Бабич В.В. Бухгалтерский учет на предприятиях малого бизнеса в Украине / В.В. Бабич, Е.И. Свидерский ; 2-е изд., испр. и доп. – К. : ОНПИ Либра, Укр. ИНТЗИ, 1992. – 160 с.
5. Горкавий В.К., Карповець О.М. Методологічні засади аналізу наявності і відтворення основних засобів / В.К. Горкавий, О.М. Карповець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/1/Downloads/Vkhnau_ekon_2013_3_12%20(1).pdf.
6. Жук О. Статистична звітність / О. Жук, А. Озеран // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 8–9. – С. 74–87.
7. Вартість основних засобів у 2000–2014 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/.
8. Шуліка Ю.О. Удосконалення обліку й аудиту основних засобів на прикладі ДП «Гірник» / Ю.О. Шуліка, О.Г. Лищенко // Держава та регіони: Економіка та підприємництво. – 2010. – № 4. – С. 201–205.